

Habár az *Abogy eddig* című fejezetben nem találtam – a melankólián kívül – a történetek közötti kohéziót megeremlítő elemet, három novelláról mégis érdemes külön szólni. A *Plágium*ban a múzeumpszchié (a múzeumi látogatók mozgásának összegzéséből kirajzoló ábra) egy fekvő test érhálójára emlékeztető jelenségként a *Pixel* teafilterekből kirakott férfitorzóját juttathatja eszünkbe, vagyis megfigyelhető az író sokat alkalmazott antropomorfizáló látásmódja. A *Földlakó* című novellának akár a *Bevezetés a szürrealizmusba* alcímet is adhatnánk, mivel sajnos a narrátor nem hogy nem engedi, hogy élvezhessük az amúgy is groteszk (de végre újító) jelenetet, hanem elmagyarázza, sőt túlírja, hogy miről is van szó, mit is kell értenünk azon, hogy egyszer csak egy orális kielégítést végző nő feje leválik saját testéről, és kimegy a vécére. Itt kaphat értelmet a kötet borítóján lévő Moizer Zsuzsa-festmény (*Piros virág*), amelynek mélység nélküli kék terében egy háttal álló hajfonatos lánynak vérvirág nő ki törzséből fej gyanánt – valószínűleg a férfit jelképező tigris meglátása miatt. Ebben a fejezetben olvasható a kötet címadó novellája, a *Pillanatragsztó* is, amelyet a könyv kicsinyítő tükrének is tekinthetünk, amennyiben ez a történet teremti meg azt a „minden egész eltörött” hangulatot, amelyen már nem segíthet semmilyen ragasztó.

A kötet utolsó fejezetéhez érve (*Egyszer már nyertem*), amikor már azt hihetjük, hogy ennél kisebb darabokra már nem törhet szét a „nádszál” ember, *A kulcs*, a *Valaki*, a *Falkavezér* című novellák mégis tovább aprítják azt: az első az *Akvárium*ból átvett „Minek is szültelek meg?!” anyai zárógondolattal, a *Valaki* férfi nézőpontú elbeszélése a halál beálltát lelassító tartóerővel, a *Falkavezér* a halálba torkolló kutypárban részletes leírásával. A záró *Egyszer már nyertem* című novella a huszonötödik szülinapját ünneplő főhős egyszerre reményteljes, életigenlő és letört gondolataival ér véget.

Mindent összevetve, ha találunk is izlelgetni való novellákat a *Pillanatragsztó*-ban, azok már nem képesek a korábbi prózakötetek azonos témájú történeteivel versenyezni, mivel az új kötet vázlatosan felskiccelt élethelyzeteiről, szereplői viszonyairól nem tudunk meg túl sokat, így a mindent felszámoló nézőpont is részlegesen érvényesül, ugyanakkor ezek a történetek nem mutatnak túl önmagukon, megmaradnak az elmúlás egyszerű, hiányérzetet keltő, egy fókuszú médiumainak. (*Magvető*)

SZÉP SZILVIA

Mindennapi bűneinket vedd el tőlünk ma

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND: A JÓISTEN MEGVAKUL

Papp Sándor Zsigmond negyedik, *A Jóisten megvakul* című novelláskötetének darabjai műfajilag nehezen elhelyezhetőek. A kötethez készült bemutató videóban bűnnovelláknak nevezett alkotások ugyanis nemcsak magukon hordják a krimi, a horror jegyeit, hanem ezzel egy időben távolságot is teremtenek tőlük azáltal, hogy a fiktív jellegre is reflektálnak. Olyan, szociális-pszichológiai problémákat feltáró szövegekké állnak össze, amelyek túlmutatnak az egyes bűntettek konkrétságán.

A könyv borítójának vizuális megformáltsága is magában hordozza a cím jelentését, mivel a megvakulásra utalva az utolsó betűk fokozatosan elhalványulnak. A cím meg-

fejtése az első novellában található meg. Az apokalipszis egyik lehetséges módja, vagyis a Nap lezuhanása ugyanis feltehetőleg olyan fényességgel jár majd, amitől még az Isten is megvakul. A vallásos referencia az egész kötetten végigvonul, akár az isteni világban való bizalom, akár a benne való kétség szintjén. A címben szereplő „jó-” előtag és a megvakulás együttes említése azonban azt a magára maradottságot, homályosságot, a bűntények mindennapiságát vetíti előre, amit a novellák igen változatosan játszanak újra. A szövegek többsége ugyanis egységes tematikájú kötetté áll össze annak ellenére, hogy némelyik (*A gomb*, *Csillagos tízes*, *A delfinember*, *A nyál*, *Karel Gott az Elba vízében*) már évekkorábban önállóan megjelent folyóiratban. Ezek közül *A delfinember* és a *Karel Gott az Elba vízében* azok a novellák, amelyekben az ábrázolt társadalmi és pszichológiai problémák nem vezetnek bűntényekhez.

A kötet egyik nagy erőssége ugyanis éppen a bűntény mint elgondolt, kívülről személt jelenség és a bűntény mint közeli valóság közötti viszony kifejtése. A művekben nagy számban jelennek meg azok a médiumok, amelyekben keresztül a – könyv hátlapja szerint Kelet-Európát idéző, az egyes szövegekben azonban konkrétabb helymegjelölésű – közösségek találkozhatnak erőszakos történetekkel. Ilyenek például a krimi irodalom, a rádió, a televíziós műsorok (főleg a *Kék fény*) vagy a mozifilm. A média (reklámok, sorozatok, képeklapok) által egyébként is befolyásolt szereplők egy-egy bűntény esetén a már ismert történetekre asszociálnak, a körülöttük történeteket azoknak a folyamatoknak a függvényében értelmezik. Ez valamikor apróbb utalásokkal történik, például amikor *Az isteni jel* című novellában a kilakoltatás előtt álló Piroska abban reménykedik, hogy az aktivisták majd az ő házuk előtt is étláncot alkotva tiltakoznak, ahogy azt az egyik érdekvédő műsorban látta. Később, amikor férje tönkre akarja tenni a televíziót, Piroska így kiált föl: „Az álmunkat nem verheted a falba” (99.). Vagy a *Végtagokban* Piroska, aki a munkás élet utáni nyugalmat a sorozatok nézésében látja. Ugyanebben a novellában látszik azonban az is, mennyire távoli számukra a médiumokon keresztül megismert világ. Amikor a kezdő jelenetben megtalált holttesthez kikerkezik a mentő, az autó leírásában a szinte gyermeki nézőpont, a csillogás, a helyzet komolysága, valóságos hangulatos. A testet megtaláló Jani viselkedése is infantilis megszeppentsége és a rendőr felnőttességének oppozíciója miatt.

Több novellában azonban nagyobb terjedelemben jelenik meg a történetiséghez való viszony. Az egyik ilyen az első ciklusban található *A gomb*, amely igen életszerűen kéri számon a krimikből ismert szereplőket és folyamatokat. A holttest felfedezése után ugyanis a ház lakói egyrészt a nyomozókat értékelik az ismert műfaji kellékek alapján, másrészt ők maguk is a felelevenített krimi klasszikusok módszereivel igyekeznek felgöngyöltetni az ügyet. Ugyanakkor éppen a nyomozók azok, akik ellenállnak, illetve rációfognak ezekre a szabályokra a kikérdezés elhalasztásával, vagy a gyilkos nyilvános leleplezésének és letartóztatásának elkerülésével. A kötet végén található az a két, talán legsikerültebb szöveg, amelyek még alaposabban mutatják be a két szintér konfliktusát. A *Kék fény* már címében is utal az ismert bűnügyi műsorra, ebben az esetben azonban a televízióból áradó kék fényre vonatkozik. Schifflemé rendszeres nézője egy kórházi sorozatnak, ami annyira hatással van rá, hogy hajlamos keverni az ott látott fikciót a valósággal. Éppen a sorozat egyik rendezőjénél dolgozik takarítónőként, és amikor megtudja, hogy kedvenc szereplője öngyilkosságot fog elkövetni (mert a színészt ki akarják írni a

sorozatból), azt úgy értelmezi, hogy az ő munkaadója megöli a szeretett orvost. Az asszony ezért ijedtében végez a férfival, nem egyértelmű azonban ennek a módja. Első olvasatra úgy tűnhet, hogy fejbe vágja őt egy kezébe kerülő tárggyal, alaposabban nézve azonban kitűnik a megfogalmazás finomsága. A tárgy nincsen meghatározva pontosan, közelebb sem kellett mennie a férfihoz, akit pedig utolsó pillanataiban kék derengés vesz körül, dobozméretűvé válik, és úgy tűnik el, mint egy látomás. A szöveg ezzel, a televízió kikapcsolását imitáló lezárással még egyet csavar a fikciós színtek egybenyitásán. *A katarzis nehézségei* című novella pedig azt részletezi, hogy a puztán elgondolkodtatni vágyó, ám cselekményét tekintve nem érdekfeszítő történetet hogyan alakítja az azt hallgató környezet elvárása folyamatosan egyre durvábbá, először a lopás, pofon, majd a gyilkolási vágy megjelenéséig. A mű lezárásában itt is megtörténik az erőszakos fikció és a semleges valóság összemosásának vágya, hiszen a történetmesélő környezete csak a drasztikus eseményekre figyel fel. Mindezek távol állnak a moralizáló hangnemtől, sokkal inkább tényszerű vagy hidegvérű szembesítések a mindennapi szituációkban rejlő problémaforrásokkal.

A legtöbb novellában jelenlevő homályosság, a büntettet övező titokzatosság nemcsak feszültségteli, félelmetes atmoszférát teremt, hanem ezzel egy időben a holttestről az élő szereplők reakciójára is irányítja a figyelmet. Az átfogó, drámai elemzések helyett a kicsinyesség, mindennapiság, földhözragadtság mozzanatai révén mutat be a szerző igen életszerű, aktuális társadalmi és (többnyire azokból következő) pszichológiai problémákat. Ezeknek a megvilágításoknak az ereje különösen akkor mutatkozik meg, amikor céljuk elsősorban nem az adott bűntény magyarázata, hanem tágabb környezetének bemutatása. A saját érdekek érvényesítése, a napi problémák, garaszkodások, hierarchiaharcok a maguk súlytalanságában jó érzékkel vannak szembeállítva a halál, a brutális tett kiváltotta döbbenettel. *A gomb* című novellában például a szerző különös bravúrral egyensúlyoz a komikum és a formáságokon, külsőségeken túllépni képtelen lakók ürességet árasztó, riasztó képe között. Ebben és a többi novellájában is azért tudnak igazán hatásosak, szembesítő erejűek lenni ezek az ábrázolások, mert zavarba ejtően hitelesek. Szintén jól felépítettek azok a társadalmi-pszichológiai elemzések, amelyek fő célja a büntett végrehajtásának megmagyarázása. Ezekben az esetekben azonban néhol éppen a jól átlátható logika, az ok-okozatok összekapcsolása miatt veszít a szöveg feszültségéből, a kötet címe által hordozott titokzatosságból, és az esettanulmány tisztasága felé mozdul el. *Az isteni jel* című novellában például a Pank István szögelési mániája keltette finoman vészjósló, bizonytalanságot keltő hangulat már a második oldalon kioltódik, amikor a feleség a zavart elméjű gyilkosokkal von tökéletes párhuzamot. Valamikor maga a bűn háttérbe is húzódik, vagy veszít intenzitásából, és az azt kiváltó okokra helyeződik a hangsúly. Ilyenek például *Az áldozat*, *A haza szeretete*, *a Góllöröm*, *Az úriember* vagy *A delfinember* című novellák. Itt nem is mindig gyilkosságok történnek, hanem vagy pofon csattan el, vagy a tetőpontra nyitott marad a mű vége, de konkrétan erőszakos tettet nem lát az olvasó, és az sem biztos, hogy következik az a mű cselekményéből. Ezek a megoldások az erőszak különböző, kevésbé észrevehető megjelenései formáira kérdeznék rá.

A kötet második ciklusában a bemutatott történetekhez kiválóan igazodó, a szereplők világát közel hozó anekdotázó, mesélő hangnem természetessége néhol bizonyta-

lanná válik, így a máshol stabil atmoszféra ezekben az esetekben kevésbé magával ragadó. Mégis, az izgalmas mondatszerkesztés, részletgazdag, mégsem megterhelő kidolgozottság megbízható írói tehetségről árulkodik. Úgy mutatja be az átlagembert, hogy közben mindegyik (még a néhány pillanatra felbukkanó karakter is) egyedi személyiséggel, múlttal, jövőbeli tervekkel rendelkezik. Nemcsak az emberek, de a körülöttük lévő tárgyak, bútorok is olyan emlékeket, tulajdonságokat hordoznak, amelyeknek köszönhetően az olvasó számára még inkább ismerőssé válik az ábrázolt világ. Nemcsak a kézzelfogható környezet, de felfogások, jelenségek érzékeltetésére is több, igen érzékletes, frappáns hasonlat olvasható: „micsoda dolog így méricskélni a halált, mintha szalámi lenne a boltban, amelyről csak annyit kéne eldönteni, hogy szeletelve vagy csomagolva viszi haza az ember” (56.), „egyre hevesebben püfölte a térdét, akárha [...] az idő amolyan rosszcsonot gyerekként feküdne előtte, s azt ő mindenható apaként büntetlenül elnászpángolhatná” (76.), „jobban hittek a kaparós sorsjegyen, mint a megváltó szentekben, mert az legalább egyszerre ad és nem részletekben, könyörgésre” (134.). A rövidebb jeleneteket, helyzetszituációkat is mindig változatlan éleslátással ábrázoló szövegek gyakran magával a narrátor személyének távollétével vagy közelhözavágásával (E/1 és E/3 váltakozásával) is játszanak. Ahogy az utolsó novellában megfejtődik, ez azért van, mert ha a mesélő érintett a történetekben (akárcsak egy megjegyzés erejéig is), akkor hallgatója könnyebben befogadja a hallottakat.

A kötet a távolinak tűnő bűnöket olyan közel hozza, rendkívüliségük mögött rejlő veszélyes mindennapiságukkal olyan értőn szembesít, hogy ez a párbeszéd szerző és olvasó között valóban élővé, intenzívvé válik. Bár a szerző számára egy regény, a *Semmi kis életek* hozta meg az igazi áttörést mind a kritikai elismerést, mind az Artisjus irodalmi díj elnyerését tekintve, *A Jóisten megvakul* novellaírói tevékenységének jelentőségére és nyomon követésének fontosságára enged következtetni. (*Libri*)

FŐFAI RITA

Főszerkesztő és felelős kiadó: ACZÉL GÉZA
Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége
Tipográfia: Kass János
Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége.
Nyomás: PIREHAB Nonprofit Kft. Nyomdaüzeme, Debrecen
Felelős vezető: Becker Norbert vezérigazgató
Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. Telefon és fax: (52) 412-626 — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900). További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 7200 Ft, félévi 3600 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.